

İLKÖĞRETİM SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DEMOKRATİK DEĞERLERE SAHİP OLMA DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ*

İsmail YÜKSEL**

Şefika BAĞCI***

Emine VATANSEVER****

Öz

Bu çalışmanın temel amacı ilköğretim son sınıf öğrencilerinin ilköğretim programlarında yer alan demokratik değerleri günlük yaşamlarında gösterme düzeylerinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu yedi farklı bölgede yer alan yedi ildeki toplam 700 ilköğretim son sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma kapsamında veriler dört boyutlu Demokratik Değerler Ölçeği ile toplanmıştır. Ölçeğin hesaplanan Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .87'dir. Verilerin çözümlenmesinde t testi ve varyans analizinden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçları öğrencilerin demokratik davranışları gösterme düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiğini ve kız öğrencilerin hoşgörülü olma değerini erkek öğrencilerden daha yüksek düzeyde gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin demokratik değeri gösterme düzeylerinin illere göre de farklılık gösterdiği ve saygılı olmak davranışını Ordu, kibar olma davranışını Muğla, hoşgörülü olmaya ilişkin davranışları Diyarbakır ve işbirliği yapmaya ilişkin davranışları Ordu illerindeki öğrencilerin daha yüksek düzeyde gösterdikleri belirlenmiştir. Öte yandan ailedeki birey sayısının demokratik davranışları gösterme düzeylerinde bir farklılık meydana getirmediği saptanmıştır. Araştırma kapsamında sonuçlar ve sınırlıklar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Öğrenme çıktıları, duyuşsal öğrenme çıktıları, değer, demokratik değerler.*

* Bu araştırmanın bir bölümü 2011 Değerler Eğitimi Sempozyumu, Eskişehir'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yard.Doç. Dr. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, iyuksel@ogu.edu.tr

*** Öğrt. Şehit Serkan Özyayın İlköğretim Okulu.

**** Öğrt.İsmet Paşa İlkokulu.

EVALUATION OF AFFECTIVE LEARNINGS OUTPUTS OF PRIMARY SCHOOL SENIOR STUDENTS: DEMOCRATIC VALUES

Abstract

The purpose of this study is to investigate the primary school senior students' levels of using democratic values included in primary school curricula in their social life. The participants of the study were 700 primary school senior students from seven cities in different districts. The data of the study were collected through Democratic values Scale included four factors. The Cronbach Alfa coefficiency of the scale was .87. To analyze the data collected, independent t test and one way analysis of variance test were used. The findings manifested that the gender of the participants made a significant difference in in participants' scores on showing being gentle. The female participants were found more democratic than the male participants. The findings also indicated that being in different cities made a significant difference in participants' scores. In showing value of being respectful the participants from Ordu; in showing value of being gentle the participants from Muğla; in showing value of being tolerant the participants from Diyarbakır and in showing value of making cooperation the participants from Ordu were found more democratic than the participants in other cities. Finally, the number of person in the family did not make a significant difference in participants' scores on showing democratic values. The suggestions made in accordance with the study findings and limitations.

Key Words: Learning outputs, affective learning outputs, values, democratic values.

1. GİRİŞ

İstenilen öğrenci özelliklerini yansıtan öğrenme çıktıları son yıllarda eğitsel ortamlarda sık olarak gündeme gelen konulardan biri olmuştur. Avrupa Birliği'ne uyum çerçevesinde Bologna süreci kapsamında ele alınıp geliştirilmesi istenen ve özellikle yükseköğretimdeki programlara ve programın içindeki her bir derse ilişkin öğrenci yeterliklerini ifade eden çıktılar ilköğretim ve ortaöğretim programlarında da amaçlar ve kazanımlar olarak programın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır (Kürüm, 2010:2-

3). Öğrenme çıktıları en genel ifadesiyle öğrenme sürecini tamamlayan öğrencinin neleri bileceği, anlayacağı ve/veya yapabileceğini açıklayan ifadelerdir. Bu çıktılar bilişsel, devinişsel ve duyuşsal öğrenmeler olarak da tanımlanır. Bu yönüyle bakıldığında eğitim kurumlarının bireye bilişsel, duyuşsal ve devinişsel becerileri kazandırması beklenir. Ancak günümüzde okullar genellikle bilişsel ve bir ölçüde devinişsel öğrenmelerin önemli görüldüğü ve öğrenciye kazandırıldığı yerler haline gelmiştir. Öğrencilerin sahip olması gereken duyuşsal öğrenmeler ise programlarda yer verilmesine karşın genellikle ihmal edilmiştir. Bunun en büyük nedeni duyuşsal öğrenmelerin değerlendirilmesinin zorluğudur (Aydın, 2012:247-248; Webster, Mindrila ve Weaver,2011:233). (Baydar,2009:8). Allen ve Firedmean (2010) bilişsel ve psikomotor öğrenmelerin değerlendirilmesinin duyuşsal öğrenmelere göre daha kolay olduğunu belirtmekte ve duyuşsal çıktıları kazandırmanın/öğretmenin oldukça karışık olduğunu, çünkü bu tür öğrenmelerin içinde hem bilişsel, hem davranışsal hem de duyguları barındırması olarak ifade etmektedirler. Shephard (2008), özellikle yükseköğretimde duyuşsal çıktıların kazandırılması için eğitim geliştiricilerinin farklı öğretim yöntemleri uyguladıklarını ifade ederek, bu alandaki çıktıların değerlendirilmesini zorluğunu ortaya koymaktadır. Anderson ve Anderson'da (1982) iyi niyetli öğretmenlerin genellikle duyuşsal amaçların öğretilmeyeceğini düşündüklerini belirtmiştir. Givens (2010) Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kolejlerin ve üniversitelerin çoğunluğunda bilişsel değerlendirmenin ağırlıklı olarak yapıldığı ve duyuşsal değerlendirmenin ihmal edildiğini belirtmektedir. McNeill, Burrows ve Bellamy (2000) problem çözmede gerekli bilgi ve becerileri içerdiği için bilişsel davranışların her zaman için öğretim programının önemli bölümünü oluşturduğunu, öte yandan duyuşsal davranışların ihmal edildiğini ifade etmektedir. Bu örnekler okullarda bilişsel ve devinişsel davranışlara ulaşılma düzeyinin sürekli olarak kontrol edildiğini, özellikle değerleri içeren duyuşsal davranışların ise değerlendirilmediğini ortaya koymaktadır.

Değer, genel anlamda bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü olarak ifade edilmektedir (Solomons ve Fataar 2011:225). Kızılçelik ve Erjem (1992:99) ise değeri bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlar olarak ifade etmektedir. Bu yönüyle bakıldığında değerler toplumlara, topluluklara, gruplara, toplumsal kategorilere göre değişebilirler. Dolayısıyla toplumu ve bireyi yakından tanımak için o toplumun kazandırmaya çalıştığı değerlerine bakmak yeterlidir. Çünkü değerleri bilinen bir toplumun hangi alanlarda başarılı olacağı veya ne tür eksiklerinin ortaya çıkabileceğini tahmin etmek mümkün olmaktadır (Akbaş, 2004:45).

Son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de değerler eğitimi konusunda artan bir ilginin varlığına tanık olunmaktadır. Bunun en belirgin örneği 2005 yılından itibaren yürürlüğe konan programların yeniliklerinden biri sistematik olarak değerler eğitimine yer vermesidir (Türk, 2009:49). Bu kapsamda öğrencilere barışseverlik, fedakârlık, vatanseverlik, hayırseverlik, misafirperverlik, merhamet, haysiyetine ve özgürlüğüne düşkünlük, kahramanlık gibi manevi ve ahlaki değerler ile alçakgönüllülük, ağırbaşlılık, anlayışlık, adillik, dürüstlük, girişkenlik, iyimserlik, sabır, sadakat, sadelik, sevecenlik, hoşgörü, tutumluluk, güven ve görev sorumluluğu bilinci gibi temel değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır (Baydar, 2009: 4). Bireye kazandırılmak istenen bu değerlerden biri de demokrasidir. Demokrasi en kısa tanımıyla halkın egemenliğine dayanan yönetim şeklidir (TDK, 1992:192). Ertürk (1981:20) ve Baysal (1999:54) ise demokrasinin sadece bir yönetim biçimi olmayıp, belirli değerleri, özellikleri ve gerekleri olan bir yaşam felsefesi ve yaşayış biçimi olduğunu belirtmektedir. Bu yönüyle demokrasi bir değerler bütünüdür (Hotaman, 2010:31).

Demokrasi ancak demokrasiyi davranış biçimi olarak özümsemiş ve demokrasi ilkelerini yaşama uygulayabilmiş insanlardan oluşan toplumlarda yaşamakta ve gelişmektedir. Bu anlamda demokrasiyi yaşatma, demokratik değerleri benimsemiş bireyleri yetiştirmekle, başka bir ifadeyle, demokrasi eğitimiyle mümkün olabilecektir (Lesko, 2002:43; Flores, 2011:138; Miklikowska ve Hurme, 2011:543). Bu nedenle eğitim sistemlerinin en önemli işlevlerinden birisinin bireyleri demokrat olarak yetiştirme olduğu ifade edilmektedir (Saracaloğlu, Evin ve Varol, 2004: 339). Bu bağlamda yapılandırmacı yaklaşımın temel alındığı yeni programlarda özellikle beşeri alanlarda (hayat bilgisi, sosyal bilgiler, tarih, sosyoloji, demokrasi ve insan hakları vb. öğretim programlarında) demokrasi kavramı ortak bir değer olarak doğrudan ya da dolaylı olarak öğretilmektedir (Karadağ, Baloğlu ve Yalçınkayalar, 2006:68). Programlarda bu değer kazandırılmasına ilişkin yeterli düzeyde etkinlikten söz edilirken, değerlendirilmesine ilişkin net ifadeler ise rastlanılmamaktadır (Akbaş,2004:45: Baydar, 2009:8). Öten yandan öğrenciler bilişsel ve psikomotor beceriler yönünden yerel, ulusal ve hatta uluslararası düzeyde değerlendirilirken, duyuşsal özellikler yönünden ne yazık ki yeterli düzeyde bir değerlendirme sisteminden söz edilememektedir.

Demokratik değer üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde araştırmaların genellikle öğretmen ya da öğretmen adayları üzerinde yapıldığı (Akin ve Özdemir, 2009; Demoulin ve Kolstad, 2000; Gömleksiz ve Kan, 2008; Karadağ ve diğ.,2006; Karahan, Sardoğan, Özkamalı, Dicle, 2006; Kolaç ve Karadağ, 2012; Okçabol, ve Gök, 1998; Rowland, 2003; Saracaloğlu ve diğ.,2004; Selvi, 2006) ilköğretim yada ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan araştırmaların ise bir il yada birkaç okul ile sınırlı olduğu ve bu çalışmaların daha çok katılımcıların demokratik tutumlarını incelemeye dönük olarak yapıldığı görülmektedir (Doğanay, 2010; Gündüz ve Gürbüz,2011; Sadık ve Sarı, 2012; Şimşek ve diğ. 2004; Yiğittir ve Öcal, 2010). Bu çalışmalarda değişkenlerin daha çok cinsiyet, başarı, okul türü (bölüm), sosyo-ekonomik düzey olduğu görülmektedir.

Oysa bireyin yaşadığı çevrenin de etkisinin araştırılması önemlidir. Bireyin demokratik değerlerinin oluşması sürecinde okul öncesi dönemde aile, okul döneminde ise hem aile hem de okul başta olmak üzere medya, arkadaş çevresi gibi bireyi eğitme ve yönlendirme gücüne sahip tüm kişi, kurum ve kuruluşlar önemli rol oynamaktadır (Yeşil ve Aydın, 2007). Bu kapsamda öğrencilerin demokratik değerleri gösterme düzeylerinin yukarıda söz edilen değişkenler dışında yaşadıkları yerleşim yeri ve ayrıca ailedeki birey sayısı dikkate alınarak incelenmesi önemlidir. Bu araştırma bu bağlamda desenlenmiştir. Araştırmanın hem okulların bu değeri kazandırmadaki başarısı hem de farklı yerleşim yerlerindeki öğrencilerin bu değeri ne düzeyde benimsediği hakkında aydınlatıcı bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı ilköğretim programlarında yer alan demokratik değer kazanımlarının ilköğretim son sınıf öğrenciler tarafından ne kadar gerçekleştirildiğinin belirlenmesidir. Bu amaç kapsamında araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır.

1. İlköğretim okulları son sınıf öğrencilerinin demokratik değerleri gösterme düzeyleri cinsiyetlerine göre bir farklılığa neden olmakta mıdır?
2. İlköğretim okulları son sınıf öğrencilerinin demokratik değerleri gösterme düzeyleri buldukları illere göre bir farklılığa neden olmakta mıdır?
3. İlköğretim okulları son sınıf öğrencilerinin demokratik değerleri gösterme düzeyleri ailelerindeki birey sayısına göre bir farklılığa neden olmakta mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırma, geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan bir tarama modelinde gerçekleştirilmiştir (Neuman, 2007). Bu amaç kapsamında değişkenler arasındaki var olan ilişkinin ortaya konulması ve gerekli karşılaştırmalar yapılmıştır. Öğrencilerin demokratik davranışlarını gösterme sıklıklarının ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada veriler ölçek yoluyla örneklemden toplanmış ve değişkenler arasındaki ilişkinin ve karşılaştırmaların

yapılması amacıyla da aritmetik ortalamalar, t-testi ve tek yönlü Anova analizlerinden yararlanılmıştır.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki yedi coğrafi bölgedeki (Akdeniz Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi, Ege Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Karadeniz Bölgesi ve Ege Bölgesi) il merkezlerindeki kamu ilköğretim okullarının son sınıflarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem seçiminde, okulların bulunduğu coğrafi bölgeler ve iller olmak üzere iki ölçüt esas alınmıştır. Örneklem oluşturulurken "çok aşamalı örnekleme" yöntemi kullanılmıştır. Birinci aşamada öncelikle evren yedi alt tabakaya (yedi coğrafi bölge) ayrılmıştır. Daha sonra bu bölgelerde bulunan iller tesadüfî örnekleme yöntemi seçilmiştir. Daha sonra, farklı büyüklükteki evrenler için kuramsal örneklem büyüklükler ve % 95 güvenlik düzeyine göre tolerans gösterilebilir hata için gerekli örneklem tablosundan yararlanılarak (Balci, 2011: 107) araştırma için gerekli olan örneklem belirlenmiştir. 2011-2012 Millî Eğitim istatistiklerine (MEB, 2012) göre seçilen yedi ilde ilköğretim kurumlarından mezun olan öğrenci sayısının 134.346 olduğu belirtilmektedir (Muğla-11 838; Bursa-40 630; Eskişehir-10 616; Maraş-19 831; Ordu-12 293; Bitlis-6 603; Diyarbakır- 32 535. Buna göre % 95 güvenlik düzeyine göre araştırma için 384; % 99 güven aralığında ise 661 öğrenciye ulaşılması gerektiği belirlenmiştir. Ancak uygulama sırasında yaşanabilecek kayıplar ve uygulanan ölçeklerden uygun olmayanların olabileceği düşünülerek her ilden 100 öğrenci olmak üzere toplam 700 öğrenciye ulaşılması uygun görülmüştür. Örnekleme alınan öğrencilerin 372'si kız (%53,1) ve 328'i erkektir (%46,9). Öğrencilerin ailelerindeki birey sayılarına bakıldığında ise, ailelerindeki birey sayısı 8 ve üzeri olan 140 kişi (%20,0), 6-7 olan 200 kişi (% 28,6), 4-5 olan 310 kişi (44,3) ve 3 olan 50 kişi (%7,1) ye ulaşılmıştır (bu durum ailedeki ebeveynlerin her ikisinin de sağ olduğu varsayılarak yorumlanmıştır).

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında verilerin toplanması için Akbaş (2004) tarafından geliştirilen ve “geleneksel değerler ölçeği”, “çalışma-iş değerleri ölçeği”, “demokratik değerler ölçeği”, “bilimsel değerler ölçeği” ve “temel değerler ölçeği” adıyla beş farklı ölçeği kapsayan Öğrenci Değer Ölçeğinin Demokratik Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek *saygılı olmak, kibar olmak, hoşgörülü olmak, işbirliği yapmak* olma üzere dört boyut ve 14 maddeden meydana gelmektedir. Ölçekte yer alan maddelerin tamamının olumlu özellikte olup Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .77’dir. Bu çalışmada hesaplanan Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ise .87’dir. 5’li likert tipindeki ölçekte derecelendirme; veri toplama aracındaki her bir ifade için; “daima”, “sıklıkla”, “bazen”, “nadiren” ve “hiç” şeklindedir.

3. BULGULAR

Araştırmada ilköğretim son sınıf öğrencilerinin demokratik değerleri gösterme düzeylerinin il, cinsiyet ve ailedeki birey sayısı değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu kapsamda elde edilen verilerin çözümlenmeleri değişkenlerin sırasına göre aşağıda verilmiştir.

3.1. İlköğretim Okulu Son Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Demokratik Değerlere Sahip Olma Düzeyleri

Araştırma kapsamında yanıtı aranan ilk soru ilköğretim son sınıf öğrencilerinin demokratik değerleri gösterme düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığıdır. Her iki grubun ölçeğin dört alt boyutundaki ortalamaları arasındaki farklılığı ortaya koymak amacıyla yapılan analizler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. İlköğretim Okulu Son Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Demokratik Değerlere Sahip Olma Düzeyleri

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	P																																
Saygılı Olmak	Kız	372	4,37	0,67	698	1,370	,526																																
	Erkek	328	4,28	0,64				Kibar Olmak	Kız	372	4,44	0,63	698	,977	,075	Erkek	328	4,37	0,71	Hoşgörülü Olmak	Kız	372	4,47	0,65	698	1,655	,019*	Erkek	328	4,35	0,76	İşbirliği Yapmak	Kız	372	4,30	0,74	698	,255	,619
Kibar Olmak	Kız	372	4,44	0,63	698	,977	,075																																
	Erkek	328	4,37	0,71				Hoşgörülü Olmak	Kız	372	4,47	0,65	698	1,655	,019*	Erkek	328	4,35	0,76	İşbirliği Yapmak	Kız	372	4,30	0,74	698	,255	,619	Erkek	328	4,28	0,80								
Hoşgörülü Olmak	Kız	372	4,47	0,65	698	1,655	,019*																																
	Erkek	328	4,35	0,76				İşbirliği Yapmak	Kız	372	4,30	0,74	698	,255	,619	Erkek	328	4,28	0,80																				
İşbirliği Yapmak	Kız	372	4,30	0,74	698	,255	,619																																
	Erkek	328	4,28	0,80																																			

p<.05

Bulgular incelendiğinde, kız ve erkek öğrencilerin “saygılı olmak” değerine ilişkin puanları ortalamaları sırasıyla ($\bar{x}_{kız} = 4.37$) ile ($\bar{x}_{erkek} = 4.28$)’dir. Bu ortalamalar her iki grubun da “daima” düzeyinde saygılı davranışlar gösterdiğini göstermektedir. Tablo incelendiğinde kız ve erkek öğrenci puanlarının “saygılı olmak” değerinde farklılaşmadığı görülmüştür [$t_{(698)}=1,370, p=,53$]. Bu bulguya dayalı olarak kız ve erkek öğrencilerin saygılı olma davranışlarını gösterme sıklıklarının arasında fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 1’de bulgulara göre demokratik değerler ölçeğinin “kibar olmak” değerine ilişkin ortalamalar sırasıyla kız ve erkek öğrenciler için ($\bar{x}_{kız} = 4.44$) ile ($\bar{x}_{erkek} = 4.37$)dir. Yapılan t-testi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin cinsiyetlerinin “kibar olmak” değerine ilişkin puanları arasında anlamlı düzeyde farklılığa neden olmadığı görülmüştür [$t_{(698)}=,977, p=,075$]. Buna göre her iki grubun da kibarlık kurallarına ilişkin davranışları gösterme düzeylerinin birbirine yakın olduğu ve aradaki farkın anlamlı olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin “hoşgörülü olmak” değerine ilişkin puan ortalamaları incelendiğinde kız öğrenciler için ($\bar{x}_{kız} = 4.47$) ve ($\bar{x}_{erkek} = 4.35$)dir. Karşılaştırma analizi ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermiştir [$t_{(85)}=1,655; p=,019$]. Bu sonuca göre kız

öğrencilerin erkek öğrencilere göre hoşgörülü davranışları daha sık gösterdikleri söylenebilir.

Öğrencilerin “işbirliği” değerine ilişkin ortalama puanları incelendiğinde, her iki grubun da bu değere ilişkin davranışları gösterme sıklığının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Karşılaştırma sonuçları öğrenci puanları arasındaki farklılığın anlamlı olmadığını ortaya koymuştur [$t_{(85)}=-,255; p=,619$]. Bu sonuçlar her iki grubun da cinsiyet farkı gözetmeksizin işbirliği değerini önemsemekte ve bu değeri ifade eden davranışları gösterme eğilimlerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

3.2. İlköğretim Okulu Son Sınıf Öğrencilerinin İllere Göre Demokratik Değerleri Gösterme Düzeyleri

Araştırma kapsamında ilk olarak öğrencilerin demokratik değerleri gösterme düzeyleri illere göre belirlenmiştir. Bu kapsamda aşağıda ölçeği oluşturan saygı, işbirliği, kibarlık ve hoşgörü boyutlarında ve demokratik değerlerin tümünde öğrenci görüşlerinin illere göre değişip değişmediği incelenmiştir (Bakınız Tablo 2).

Veriler incelendiğinde illere göre öğrencilerin “saygılı olmak” değerine ilişkin ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu yapılan varyans analizi testiyle görülmüştür [$F_{(6-694)}=3.223; p=0.004$]. Bu farkın Muğla -Bitlis ve Ordu-Bitlis illeri arasındaki farktan kaynaklandığı görülmüştür. Araştırma bulgularına dayalı olarak tüm illerdeki öğrencilerin davranışlarında çoğunlukla saygıya önem verdikleri söylenebilir. Yine araştırmaya katılan tüm öğrencilerin duyuşsal genel amaçlar içerisinde önemli bir yer tutan “saygılı olmak” değerinin öneminin farkına vardıkları söylenebilir.

Tablo 2. İlköğretim Okulu Son Sınıf Öğrencilerinin İllere Göre Değerlere İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

		N	X	Ss	df	F	p	
Saygılı Olmak	Eskişehir	100	4,34	0,66	6	3,223	,004*	Muğla-Bitlis Ordu-Bitlis
	Muğla	100	4,49	0,60				
	Bursa	100	4,40	0,68				
	Kahramanmaraş	100	4,15	0,78				
	Diyarbakır	100	4,31	0,59				
	Bitlis	100	4,09	0,73				
	Ordu	100	4,53	0,42				
	Total	700	4,33	0,66				
Kibar Olmak	Eskişehir	100	4,35	0,71	6	6,212	,000*	Muğla-Bitlis Bursa-Bitlis Ordu-Bitlis
	Muğla	100	4,62	0,56				
	Bursa	100	4,58	0,64				
	Kahramanmaraş	100	4,29	0,67				
	Diyarbakır	100	4,47	0,56				
	Bitlis	100	3,98	0,86				
	Ordu	100	4,51	0,40				
	Total	700	4,41	0,67				
Hoşgörülü Olmak	Eskişehir	100	4,41	0,68	6	2,726	,013*	Diyarbakır-Bitlis
	Muğla	100	4,32	0,86				
	Bursa	100	4,50	0,67				
	Kahramanmaraş	100	4,27	0,71				
	Diyarbakır	100	4,61	0,53				
	Bitlis	100	4,19	0,89				
	Ordu	100	4,60	0,44				
	Total	700	4,41	0,71				
İşbirliği Yapmak	Eskişehir	100	4,23	0,68	6	3,508	,002*	Muğla-Bitlis Ordu-Bitlis
	Muğla	100	4,40	0,58				
	Bursa	100	4,30	0,84				
	Kahramanmaraş	100	4,20	0,79				
	Diyarbakır	100	4,37	0,70				
	Bitlis	100	3,94	1,02				
	Ordu	100	4,58	0,53				
	Total	700	4,29	0,77				

*p<0.05

Öğrencilerin demokratik değerlere ilişkin ortalamaları illere göre incelendiğinde Bitlis ilinin “kibar olma”ya ilişkin demokratik davranışları gösterme düzeylerinin “sıklıkla” düzeyinde olduğu, diğer illerin ise “daima” düzeyinde demokratik davranış gösterdikleri görülmüştür. İllere göre öğrencilerin “kibar olmak” değerine ilişkin ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu yapılan varyans analizi testiyle belirlenmiştir [$F_{(6,694)}=6.212$; $p=0.001$]. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan bu farkın Muğla ile Bitlis ve Bursa ile Bitlis ve Ordu ile Bitlis illeri arasındaki farktan kaynaklandığı görülmüştür. Buna göre Muğla ilinden araştırmaya katılan öğrencilerin kibar olma değerini diğer

illerdeki öğrencilerden daha sık gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin “hoşgörülü olmak” değerine ilişkin ortalamaları arasında farkın anlamlı olduğu görülmektedir [$F_{(6-694)}=2.726$; $p=0.013$]. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan bu farkın Diyarbakır-Bitlis ve Ordu -Bitlis illeri arasındaki farktan kaynaklandığı görülmüştür. Buna sonuca göre Diyarbakır ilinden araştırmaya katılan öğrencilerin diğer illerdeki öğrencilere göre hoşgörü değerini daha fazla gösterdikleri söylenebilir.

Son olarak öğrencilerin illere göre “işbirliği yapmak” değerine ilişkin görüşlerinin ortalamaları incelendiğinde, Bitlis ilinin diğer illere göre daha düşük düzeyde olduğu gözükmemektedir ($\bar{x}_{\text{Bitlis}}= 3.94$). İller arasında ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ve anlamlı ise farkın kaynağının belirlenmesinde uygulanan varyans analizi ve Tukey HSD testi sonuçlarına göre illere göre farkın anlamlı olduğu [$F_{(6-694)}=3.508$; $p=0.002$] ve bu farkın Muğla- Bitlis ve Ordu -Bitlis illeri arasındaki farktan kaynaklandığı görülmüştür. Buna göre Ordu ilinden araştırmaya katılan öğrencilerin işbirliği yapmak değerini gösterme eğilimlerinin diğer illere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

3.3. İlköğretim Okulu Son Sınıf Öğrencilerinin Ailedeki Birey Sayısına Göre Demokratik Değerlere Sahip Olma Düzeyleri

Araştırma kapsamında yanıtı aranan üçüncü soru ilköğretim son sınıf öğrencilerinin demokratik değerleri gösterme düzeylerinin ailedeki birey sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Bu değişkenin demokratik davranışları gösterme sıklığını etkileyebileceği dikkate alınarak araştırmaya alınmıştır. Bu kapsamda dört grup oluşturulmuş ve grupların ölçeğin dört alt boyutundaki ortalama puanları varyans analiziyle karşılaştırılmıştır. Sonuçlar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. İlköğretim Okulu Son Sınıf Öğrencilerinin Ailedeki Birey Sayısına Göre Demokratik Değerlere Sahip Olma Düzeyleri

		N	X	Ss	F	p
Saygılı Olmak	(1) 6 ve üstü	140	4,33	0,62	1,197	,311
	(2) 5 kişi	200	4,23	0,70		
	(3) 4 kişi	310	4,39	0,65		
	(4) 3 kişi	50	4,34	0,61		
Kibar Olmak	(1) 6 ve üstü	140	4,35	0,68	1,310	,271
	(2) 5 kişi	200	4,33	0,65		
	(3) 4 kişi	310	4,48	0,68		
	(4) 3 kişi	50	4,45	0,62		
Hoşgörülü Olmak	(1) 6 ve üstü	140	4,57	0,62	1,740	,159
	(2) 5 kişi	200	4,38	0,70		
	(3) 4 kişi	310	4,35	0,77		
	(4) 3 kişi	50	4,50	0,54		
İşbirliği Yapmak	(1) 6 ve üstü	140	4,29	0,77	1,255	,290
	(2) 5 kişi	200	4,18	0,76		
	(3) 4 kişi	310	4,34	0,79		
	(4) 3 kişi	50	4,44	0,58		

p<0.05

İlköğretim okulu son sınıf öğrencilerinin ailedeki birey sayısına göre ölçeğin dört alt boyutundaki ortalama puanları incelendiğinde “saygılı olmak” değerini ailesinde dört kişi olan grubun ($\bar{X}_{4\text{kişi}}=4,39$); “kibar olmak” değerini yine ailesinde dört kişi olan grubun ($\bar{X}_{4\text{kişi}}=4,48$); “hoşgörülü olmak” değerini ailesinde altı ve üzeri kişi olan grubun ($\bar{X}_{6\text{-üzeri}}=4,57$) ve son olarak “işbirliği yapmak” değerini ailesinde üç kişi olan grubun ($\bar{X}_{3\text{kişi}}=4,44$) daha yüksek düzeyde gösterdiği görülmüştür. Puanlar arasındaki farklılıkların anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan varyans analiz grupları arasındaki farkın ölçeğin dört boyutunda da istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Buna göre ailedeki birey sayılarının öğrencilerin demokratik değerleri gösterme düzeylerinde bir farklılığa neden olmamaktadır.

4. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Değerler bir toplumun kendini geleceğe taşımasında kilit rol taşımaktadır. Bu sebeptendir ki günümüzde değerler eğitimi konusu, eğitim camiasını meşgul eden temel

unsurlar arasında yer almaktadır. Eğitim açısından bu derece önemle üzerinde durulan bu unsurun, ülkemizin coğrafi illerinde ele alınan bazı kriterler açısından değişiklik gösterip göstermediğini, gösteriyorsa bunun ne tür değişiklikler olduğunu belirlemek amacıyla yapılan araştırmada elde edilen bulgular dikkate değerdir.

Araştırma verilerinin toplandığı Demokratik Değerler Ölçeği, saygılı olmak, kibar olmak, hoşgörülü olmak ve işbirliği yapmak başlıkları altında dört boyut etrafında gruplanmıştır. Sonuçlarda çeşitli değişkenler açısından anlamlı farklılıklar ortaya konmuştur. Bu kapsamda araştırmada öncelikle öğrencilerin demokratik değerlere ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Sonuçlar ölçeğin yalnızca *hoşgörülü olmak* boyutunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla hoşgörülü olma davranışını daha sık gösterdiklerini ortaya koymuştur. Bu bulgu Büyükkaragöz (1990), Gömleksiz ve Çetintaş (2011), Saracaloğlu ve diğ., (2004), Aycan ve Çalık (2003), Genç ve Kalafat (2008) Gömleksiz ve Kan (2008) tarafından yapılan çalışmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Örneğin Büyükkaragöz (1990) tarafından yapılan araştırmada liseli kızların demokratik tutum ve davranışları gösterme sıklıkları erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Gömleksiz ve Çetintaş (2011) öğretmen adayları üzerinde yaptıkları araştırmada kız öğrencilerin demokratik tutumlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Saracaloğlu ve diğ., (2004) ise kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek demokratik tutumlara sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Öte yandan bu bulguyla özdeşmeyen çalışmalar da bulunmaktadır (Ada ve Koç, 2000; Ektem ve Sünbül, 2011; Ercoşkun ve Nalçacı, 2008; Gözütok, 1995; Yılmaz, 2011). Gözütok (1995)'ün araştırmasında cinsiyet değişkeninin demokratik tutum ile bağlantısı olmadığı sonucuna varılmıştır. Yılmaz (2011) öğretmenler üzerinde yaptığı araştırmasında cinsiyetin demokratik davranışları göstermede bir farklılık oluşturmadığını ortaya koymuştur.

Araştırmada ikinci olarak ilköğretim öğrencilerinin demokratik davranışları gösterme düzeylerinin buldukları illere göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Sonuçlar ölçeğin tüm boyutlarında iller arasında anlamlı farklılıklar ortaya koymuştur. Buna göre;

- Ordu ilinde bulunan öğrencilerin *saygılı olmak* değerini gösterme sıklığı istatistiksel olarak diğer illerden yüksek bulunmuştur.
- Muğla ve Bursa illerinde bulunan öğrencilerin *kibar olma* davranışını diğer illerde bulunan öğrencilerden daha sık gösterdikleri ortaya çıkmıştır.
- Ölçeğin *hoşgörülü olmaya* ilişkin davranışları gösterme sıklığında Diyarbakır ilinde bulunan öğrencilerin diğer illere göre daha iyi durumda olduğu belirlenmiştir.
- İşbirliği yapmaya ilişkin davranışları gösterme sıklığında ise Ordu ilinin ilinde bulunan öğrencilerin diğer illerden daha yüksek düzeyde oldukları ortaya çıkmıştır.

Sonuçlar tüm illerde yer alan öğrencilerin demokratik davranışlara yüksek düzeyde sahip olduklarını ancak bazı illerdeki öğrencilerin bu davranışları diğerlerinden daha sık gösterdiklerini göstermiştir. Bu bulgu farklı illerdeki üniversitelerde öğrenim gören üniversite öğrencileri üzerinde araştırma yapan Gömleksiz ve Çetintaş'ın (2011) bulgusuyla paralellik göstermektedir. Gömleksiz ve Çetintaş (2011) Kilis'teki üniversiteden (7 Aralık Ün.) katılan öğrencilerin demokratik tutumlarının diğer illere göre daha yüksek olduğunu, Sivas'taki üniversiteden (Cumhuriyet Ün.) katılan öğrencilerin ise demokratik tutumlarının en düşük olduğunu vurgulamışlardır. Gömleksiz ve Çetintaş bu bulgunun temelinde üniversitelerin gerek ekonomik, gerek fiziksel ve psikolojik etmenlerinin rol oynadığını belirtmişlerdir. Göğebakan (2011), Sarı ve Sadık (2011) ve Turan ve Aktan (2008) da öğrencilerin değer algılarının şekillenmesinde esnek olduklarını ve özellikle buldukları çevrelerin (okul, aile, arkadaş çevresi, kültür vb.) bu bağlamda önemli rol oynadığını ifade etmektedirler.

Baydar (2009) ise ailenin sahip olduğu değerlerin değer kazanımında sorun teşkil edebildiğini, bununla birlikte değer öğretiminde karşılaşılan diğer sorunların okul dışı etmenler, çevrenin olumsuz etkisi, programın yetersizliği, arkadaş çevresi, medya ve internet vb. etkenler olduğunu ifade etmiştir. Sonuçlar incelendiğinde özellikle ülkenin batısına doğru gidildikçe demokratik davranışları gösterme eğiliminin arttığı söylenebilir. Bu artışın sosyolojik yönünün incelenmesi kapsamlı araştırmalar gerektirmektedir. Öten yandan eğitsel gelişmişlik yönünden, internet ve medya olanakları yönünden incelendiğinde batıya doğru gidildikçe eğitim olanaklarının arttığı, medya ve internet erişiminin daha kolaylaştığı görülmektedir. Koçberber ve Kazancı'nın (2010) Türkiye'de bölgeler arası ilköğretim olanakları arasındaki farklılıkları incelediği araştırması bu farkı daha net bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre Batı Anadolu Bölgesi tüm eğitim göstergelerinde ülke ortalamasının üstündedir ve eğitim yatırımlarında da en ön sıradadır. Araştırmacılar hem hane halklarının hem kamunun hem de özel sektörün eğitime yaptığı yatırım oldukça yüksek olduğunu ifade etmektedir. Bölge ayrıca hem yabancı dil laboratuvarları, hem fen laboratuvarları, hem de bilgisayar donanımı bakımında oldukça iyi durumdadır. Bu durum bu çevrede yer alan illerin medya, internet ve iletişim konusunda iyi düzeyde olduklarını göstermektedir (TUİK, 2012). Araştırma ayrıca doğu ve güneydoğu bölgelerinin temel eğitim olanakları yönünden yetersiz durumda olduklarını, gerek eğitim kurumlarının gerekse hane halklarının eğitim harcamalarının çok düşük seviyede olduğunu ifade etmektedir. Karadeniz bölgesi de (özellikle doğu karadeniz) eğitim olanakları yönünden bu bölgelerle benzerlik göstermesine karşın bu çalışmada bu bölgeden araştırmaya katılan (Ordu İli) öğrencilerin demokratik değerleri gösterme düzeyleri yüksektir. Bu durum da göstermektedir ki, değer algıları yalnızca eğitsel olanaklarla açıklanamamaktadır.

Araştırma kapsamında son olarak ailedeki birey sayısının demokratik davranışları gösterme düzeyinde bir farklılık meydana getirip getirmediği incelenmiştir. Bu

bağlamda yapılan analizler ailenin kalabalık olması ya da olmamasının demokratik değerleri gösterme düzeylerinde bir farklılığa neden olmadığını ortaya koymuştur. Bu bulgu Gömleksiz ve Çetintaş (2011) tarafından ulaşılan bulguyla zıtlık göstermektedir. Gömleksiz ve Çetintaş kardeş sayısının öğretmen adaylarının demokratik tutumlarında anlamlı fark oluşturduğunu ve kardeş sayısı arttıkça demokratik tutumun da arttığını ifade etmektedir. Oysa Gürol ve Yalçın (2009) kalabalık ortamların demokratik davranışları kazandırmada, bireye eşit davranmada ve bireyi etkinliklere katmada güçlükler neden olduğunu ve öğretmenlerin/ailelerin zorlandıklarını ifade etmektedir.

Sonuç olarak araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerinin ve ailedeki birey sayısının demokratik değerlerde bir farklılık meydana getirmediği ancak öğrenim gördükleri çevrenin bu davranışı gösterme düzeylerinde bir farklılık ortaya koyduğu belirlenmiştir. Unutulmamalıdır ki araştırma a yedi farklı bölgeden seçilen yedi il ve bu illerden seçilen okullardaki ilköğretim son sınıf öğrencilerinin görüşleriyle sınırlıdır. Bu nedenle daha kapsamlı ve öğrencilerin demokratik davranışlarını etkileyen etmenlerin araştırıldığı yeni çalışmalara gereksinim vardır. Bu kapsamda araştırmada şu öneriler yapılabilir:

- Araştırma ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Aynı araştırma farklı özelliklerde illerden öğretmen adayları ve öğretmenler üzerinde yapılabilir.
- Araştırma öğrencilerin demokratik değerleri sorgulanmıştır. Öğrencilerin farklı değerlerinin sorulduğu çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmada illere göre farklılıklar belirlenmiştir. Bu araştırma yalnızca durum tespiti yapmış ve bölgeler/iller arası farklılıkları dikkate almamıştır. Daha kapsamlı bir araştırma ile illerin özelliklerinin belirlenmesi ve bu illerin hangi özelliklerinin demokratik değerler üzerinde etkisinin olduğuna ilişkin nitel ve nicel araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ada, Ş. ve Koç, M. (2000). *Üniversite öğrencilerinin lisans eğitimleri süresince demokratik tutumlardaki değişmelerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*, IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 27–30 Eylül 2000, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum.
- Akbaş,O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Dyuşsal Amaçlarını İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akın,U ve Özdemir, M.(2009).”The Examination of Teacher Candidates’ Democratic Values in Terms of Various Variables: the Case of Faculty of Educational Sciences”. Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences, 42(2): 183-198
- Allen, K. N. ve Friedman, B.D. (2010). “Affective Learning: A Taxonomy For Teaching Social Work Values”. Journal of Social Work Values and Ethics, 7(2)
- Anderson, L.W. and Anderson, J., C. (1982). “Affective Assessment Is Necessary and Possible”. Educational Leadership,39 (7): 524-525
- Aycan, N. ve Çalık, D. (2003). “İlköğretim Okullarında Demokrasi Eğitimi: Manisa İli Örneği”. C.B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(2): 19–29.
- Aydın, I. E. (2012). “Relationship between Affective Learning, Instructor Attractiveness and Instructor Evaluation in Videoconference-Based Distance Education Courses”. Turkish Online Journal of Educational Technology, 11(4): 247-252.
- Balci, A. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler* (9.baskı). Ankara: Pegem Yayınevi.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Baysal Z. N. (1999). "Demokrasi Eğitimi İçin Karar Verme Modelinin Kullanılması: İlköğretim Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Örnekleme". Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi 9(1), 53-84.
- Büyükkaragöz, S. (1990). *Ortaöğretimde demokrasi eğitimi*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayını.
- Demoulin, D.F. & Kolstad, R. (2000). "Assessing the gains of behavioral dynamics essential for success in democracy for teacher education students". College Student Journal. 34 (3): 417 - 422.
- Doğanay, A. (2010). "What does democracy mean to 14-year-old Turkish children? A comparison with results of the 1999 IEA Civic Education Study", Research Papers in Education, 25(1), 51-71
- Ektem, I. S. ve Sünbül, A. M. (2011). "Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları Üzerine Bir Araştırma". Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 31: 159-168.
- Ercoskun, M. H. ve Nalçacı, A. (2008). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Beceri ve Demokratik Tutumlarının İncelenmesi". Milli Eğitim Dergisi, 180: 204-215.
- Ertürk, S. (1982). *Eğitimde Program Geliştirme* (4. Baskı). Ankara : Metaksan
- Flores, I. C. (2011). "Education in Democratic Values in Citizenship Textbooks". Revista De Educacion, 51:137-159.
- Genç, S. Z. ve Kalafat, T. (2008). "Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları İle Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma". Manas Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi,19: 211-222.
- Givens, S. M. (2010). "Using Affective Assessment to Understand Our Students' Identities as Readers (and Non-Readers)". Inquiry, 15(1): 5-19
- Gögebakan, Y. (2011). "İlköğretim Öğrencilerinin Kültür Varlıklarını Tanıma Ve Sahip Çıkma Bilinçlerinin Oluşmasını Belirlemeye Yönelik Başarı Testi Ve Tutum Ölçeği Çalışması". Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(6):75-93

- Gömleksiz, M. N ve Çetintaş, S. (2011). "Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları (Fırat, Dicle,7 Aralık, Cumhuriyet Ve Erzincan Üniversiteleri Örneği)". Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 17: 1-14
- Gömleksiz, M. N. ve Kan A. Ü. (2008). "Eğitim Fakültesi ve Tezsiz Yüksek Lisans Programlarına Kayıtlı Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumlarının Değerlendirilmesi (Fırat Üniversitesi Örneği)". Milli Eğitim Dergisi, 178: 44-63
- Gözütok, D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*. Ankara: TDV Yayını.
- Gündüz, S. ve Gürbüz, G. (2011). "İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Demokrasi Unsurları İle İlgili Görüşleri:(Bolu İli Gazipaşa İlköğretim Okulu Örneği)". Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi,3(12),
- Gürol A. ve Yalçın, H. (2009). "İlköğretim Programının Öğrenci Sayısının Fazla Olduğu Sınıflarda Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar", VIII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda Sunulan Bildiri (21-23 Mayıs 2009), Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, Eskişehir.
- Hotaman, D. (2010). "Demokratik Eğitim: Demokratik Bir Eğitim Programı". Kuramsal Eğitimbilim, 3(1):29-42
- Karadağ, E., Baloğlu, N. & Yalçınkayalar, P. (2006). "İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Demokratik Tutumları İle Öğretmenlerin Demokratik Değerleri Üzerine İlişkisel Bir Araştırma". Değerler Eğitimi Dergisi, 4 (12), 65-82.
- Karahan, T. F., Sardoğan, M. E., Özkamalı, E. ve Dicle, A. N. (2006). "Öğretmen Adaylarında Demokratik Tutum, Nevrotik Eğilimler ve Kendini Gerçekleştirme". Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30, 149-158.
- Kızılcılık, S. ve Erjem, Y. (1992). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, 2. baskı, Konya: Günay Ofset.
- Koçberber, G. ve Kazancık, L., B. (2010). İlköğretim olanaklarındaki farklılıkların incelenmesinde yeni bir yaklaşım. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38: 165-176

- Kolaç, E. ve Karadağ, R. (2012). "Türkçe Öğretmeni Adaylarının "Değer" Kavramına Yükledikleri Anlamlar ve Değer Sıralamaları", İlköğretim Online, 11(3), 762-777
- Kürüm, D. *Öğrenme çıktıları*. <http://agb.anadolu.edu.tr/ogr-cik-nedir.pdf> adresinden 12.11.2011 tarihinde indirilmiştir.
- Lesko, W.(2002). "Student Activism For The Next Generation". Educational Leadership,54(4), 42-44.
- McNeill, B, Burrows, V., and Bellamy, L (2000). "Including Affective Behavior in Course Grades", ASEE - PSW Section, Spring 2000 Conference, Tucson AZ.
- MEB. (2012). Milli Eğitim Temel İstatistikleri: 2011-2012. http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2011_2012.pdf adresinden indirilmiştir.
- Miklikowska, M., & Hurme, H. (2011). "Democracy begins at home: Democratic parenting and adolescents' support for democratic values". European Journal of Developmental Psychology, 8(5): 541-557.
- Neuman, W. L. (2007). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar*. İstanbul: Yayın Odası.
- Okçabol, R. ve Gök, F. (1998). *Öğretmen Profili Araştırması*. Ankara: Eğitim-Sen Yayını.
- Rowland, S. (2003). "Teaching for Democracy in Higher Education". Teaching in Higher Education, 8 (1), 89-101.
- Rüştü Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). "Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi 11(2), 65-84
- Sadık, F. ve Sarı, M.(2012). "Çocuk Ve Demokrasi: İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi", Cumhuriyet International Journal of Education, 1(1),
- Saracaloğlu, A. S., Evin,İ. ve Varol, S. R. (2004). "İzmir İlinde Çeşitli Kurumlarda Görev Yapan Öğretmenler İle Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma". Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 4(2): 335-364.

- Sarı, M ve Sadık, F. (2011). "Öğretmen Adaylarının Demokrasi Algıları (Çukurova Üniversitesi Örneği)". Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi,1(2): 67-82
- Selvi, K. (2006). "Developing a Teacher Trainees' Democratic Values Scale: Validity and Reliability Analyses". Social Behavior and Personality, 34(9), 1171–1178.
- Shephard, K. (2008).Higher education for sustainability: seeking affective learning outcomes. "International Journal of Sustainability in Higher Education", 9(1): 87-98
- Solomons, I., & Fataar, A. (2011). "A conceptual exploration of values education in the context of schooling in South Africa". South African Journal of Education, 31(2): 224-232.
- Şimşek, U., Doymuş, K., Şimşek, Ü ve Özdemir, Y. (2004). "Öğrencilerin Demokratik Tutumlarına Grupla Öğrenme Yönteminin Etkisinin İncelenmesi". Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi 9, 387-396
- TDK.(1992). *Türkçe Sözlük (II Cilt)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- TUİK (2012). "Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması", TUİK Haber Bülteni, Sayı:10880, 16.08.2012
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). "Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler". Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(2): 227-259.
- Türk, İ.(2009). *Değerler Eğitiminde Saygı*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Webster, C., Mindrila, D., & Weaver, G. (2011). "The Influence of State Motivation, Content Relevance and Affective Learning on High School Students' Intentions to Use Class Content Following Completion of Compulsory Physical Education". Journal of Teaching in Physical Education, 30(3), 231-247.
- Yılmaz, K (2011). "İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Tarzları İle Demokratik Değerlere İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki". Değerler Eğitimi Dergisi, 9(21): 147-170

Yiğittir, S., Öcal, A. (2010). "İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri". Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24,407-416

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Learning outcomes, the intended characteristics of students, have been one of the most significant discussions in education in recent years. They are firstly brought to agenda by Bologna Process in line with the adaptation to European Union. Within this process all higher education institutions are required to set learning outcomes for each of courses in programs. Learning outcomes indicating the minimum competencies for higher education programs also effectuates one of the important dimensions of new primary and secondary schools instructional programs as objectives and gains (Kürüm, 2010). Thus it is important to deal with this new learning paradigm.

Learning outcomes may be broadly defined as the statements which explain students' cognitive, affective and psychomotor skills after finishing the learning period. Thus it is imperative for educational institutions to teach individuals the regarding skills. On the other hand schools have become places where generally merely cognitive and psychomotor learning are paid more importance and are taught. Though school curricula cover affective skills, they have often been neglected in reality. One of the biggest reasons for this issue is the difficulty of evaluating students' affective learning. Nevertheless, it is important to determine to what extend students gain such skills in schools. Within this framework, democracy is among the important affective skills that are covered in school curricula.

The concept of democracy is taught directly or indirectly as a common value in new constructivist instructional programs such as science of life, social studies, history,

sociology, democracy and human rights etc. Though there are sufficient activities for students to gain democratic behaviours in curricula, a comprehensive evaluation of them is generally neglected (Akbaş,2004:45: Baydar, 2009:8). Moreover, students' cognitive and partly psychomotor skills are regularly evaluated via national and international examination. However, it is hard to say that their affective skills are evaluated in national or international context. Thus, it is important to carry out studies that investigate students' affective skills. This study aimed to determine secondary school senior students' democratic values and to compare their values according to their gender, city, and family member numbers.

Method

The study was conducted via cross-sectional survey design. In this design, students' democratic values were determined by a scale and were compared according to their gender, city, and family member numbers. Participants of the study consist of 700 senior students in secondary school in 2010-2011 Academic year. 372 of the students were female while 328 of them were male. Students were driven from seven different cities (Bitlis, Bursa, Eskisehir, Diyarbakır, Kahramanmaras, Mugla and Ordu, respectively) representing seven regions of Turkey. Of 700 participants 310 of them have four family members, 200 students have five family members, 140 students have six or above family members and finally 50 students have three family members.

Data of the study were collected through Democratic Values Scale (DVS). DVS was developed by Akbaş (2004) to determine students' democratic behaviours. The scale consisted of four subscales (being respectful; being gentle, being tolerant and making cooperation) and 14 likert type items. The Cronbach Alpha reliability coefficient of the scale was .87 in this study.

Findings and Discussion

Students' levels of showing democratic values were compared according to their gender, city, and family member numbers. Four scores were gathered through DVS for being respectful, for being gentle, for being tolerant, and for making cooperation.

The first concern of the study was to examine whether students' gender effect their scores in DVS. The results indicated that gender made significant difference only in students' scores for being tolerant. This finding signifies that female students expressed more tolerance than male students. Students' gender did not make significant difference in other three subscales.

The second concern of the study was to compare students' scores for showing democratic values according to their cities they are living in. The findings manifested that living in different cities changed level of showing democratic values. The results showed that students in Mugla and Ordu cities showed significantly more respect than the students in other cities. Students from Bitlis city showed the least respect among the group. Students' scores for being gentle subscale showed that students from Mugla, Bursa and Ordu cities showed greater gentle behaviours in educational settings than the students in other cities. As in the first subscale students from Bitlis showed the least behaviours regarding gentle. Students from Diyarbakır were found significantly more tolerant than students from Bitlis. Finally results indicated that students from Mugla and Ordu performed better in making cooperation subscale of DVS than did the students in other cities.

The last concern of the study was to compare students' scores for showing democratic values according to numbers of their family members. The results indicated that there is no significant difference in students' scores for four subscales. However, the results indicated that students with six or above family members showed nonsignificantly

higher score in being tolerant subscale than did the other students. This signifies that in crowded families tolerance is important.